

Geolog-profilen:

Theodor Kjerulf, førstemann ut i felten

Theodor Kjerulf var en ekte Christiani-agutt født 30 mars 1825 og bror av komponisten Halfdan Kjerulf. Han var også nær knyttet til tidenes litterære og kunstneriske størrelser, vennskapet til Anton Rosing kan nevnes. Han tilhørte den nye tid, forente kunstneriske følelser med vitenskapelig og praktisk forskertrang. Etter å ha tatt studenteksamen ved katedralskolen studerte han bergvitenskap og avla praktisk prøve ved Kongsberg Sølvverk. Som student reiste han mye rundt i landet på naturvitenskapelige oppdagelsesreiser, tildels sammen med Jørgen Moe - noe som er ganske pussig når en tenker på vennen Rossings nære tilknytning til Asbjørnsen. Fra 1850 var han universitetsstipendiat og i 1852 - 53 studerte han kjemi i Bonn og Heidelberg under Bunsen. Da han kom hjem igjen holdt han forelesninger for realstudentene - Christie satt bl.a. ved hans kateter.

På denne tiden begynte han de oppsiktsvekkende undersøkelsene av Christianiaterterritoret og offentliggjorde i 1854 i Polyteknisk Tidsskrift de første resultater av disse undersøkelser. Han lanserte en oppfatning som helt brøt med den da herskende, og utdypet dette i sin besvarelse av prissoppgaven «Om dannelsesmåter av de usiktede bergarter i Christiania overgangsformasjoner». Denne besvarelse fikk han gullmedalje for i 1856. Allerede i sine tidligere arbeider

slo han inn på nye veier - i full overenstemmelse med den krets han tilhørte i P.F. Han ville ha geologien bort fra de teoretiske spekulasjoner. Professor Reusch skrev om ham, Norges geologi var med et slag kommet bort fra de teoretiske spekulasjoner og ble fra nå av bygget opp på klart iakttagende fakta.

Han foreslo i 1856 at det skulle foretas en planmessig geologisk undersøkelse av landet og fremhevet ikke minst overfor Indre-departementet hvilken praktisk betydning slike undersøkelser ville få for jordbruksnæringen. I 1857 bevilget Stortinget den da rause sum av ti tusen specidaler for slik planmessig undersøkelse for tidsrummet 1858 - 1860.

Med dette var Norges geologiske undersøkelse skapt som en fast institusjon og trådte i virksomhet fra 1858 med Kjærulf som styrer. Rundt 1857 - 58 overtok han også formannsvervet i P.F. Samme år ble han lektor i mineralogi etter professor Keilhau og i 1866 ble han utnevnt til professor. Han var den første som tok studentene med ut i marken på ekskusjoner - en studiemåte som siden ble opp tatt av alle andre, men som fikk den tids augurer på universitetet til å trekke på smilebåndet.

I hans etterlatte papirer finner en noen notater fra omkring 1880 som både viser hvordan han og hans studenter arbeidet og byens raske vekst:

«Så lenge Uranienborghvelvet ikke er åpent gjennomskåret var det en liten oppgave der å stille seg en jurafjellkjede for øye. Og så lenge Akershus festningsklipper lå åpne, så lenge Ekebergets rand mot Gamlebyen ikke var så smukt utstyrt med hager, besøkte disse lærerike steder som ikke var lenger borte enn at våre forelesninger derfor behøvde sløyfes; tiden anventes til ekskusjoner. Om vinteren henimot vårtider når øyene lå bare, toget vi ut, dosenten i spissen til Ladedårdsøen, Killingen, Nakholmen, Hovedøen, Langøene osv.» Senere ble disse ekskusjonene utstrakt til fjernere strøk og han kom alltid hjem til Universitetets mineralsamling med verdifulle funn. Samlingen ble bestyrt av ham fra det året han ble styrer for de geologiske undersøkelser og han ordnet dem i overenstemmelse med sitt syn. Eldre og yngre elever forærte midler til en byste av ham som ble stillt opp i samlingen da han feiret 25 år's jubileum som universitetslærer.

Theodor Kjærulf utførte et kjempemessig vitenskapelig arbeid og skrev et utall vitenskapelige avhandlinger. Han fikk likevel tid til å arbeide for de praktiske spørsmål som streifet hans vitenskap.

I Polyteknisk Tidsskrift finner vi en rekke større og mindre innlegg fra hans hånd, bl.a. om sement og muligheten til å finne brukbar kalkstein her i landet til sementproduksjon. Han forutser at sement vil få en stadig større anvendelse også i vårt land og skriver om det i flere artikler i P.T. for 1857. Han påviste de første bruddene der siden kalksteinsbrudd ble satt igang for formålet. Videre var

hans medredaktør av *Nyt Magazin for Naturvitenskap* fra 1857 til sin død. Og han glemte ikke vennene Rosing som lå i sengen ute på Ås og satte sammen *Norsk Lantmandsbog* - også den fikk han tid til å levere bidrag til. Han deltok i en rekke naturforskermøter i inn og utland. I 1856 ble det holdt et naturforskermøte i Christiania og i seksjonen for mineralogi og geologi inntok Theodor Kjerulf en sentral plass. Han holdt foredrag om silurformasjonen ved Christianiafjorden. Han la fram det gamle kart over det såkaldte Christianiaterritorium og forklarte hvorledes den eldre oppfatning av dette distrikts bygging førte til umulige resultater. Kjerulf fremholdt at silurformasjonene i Norge inneholdt nøkkelen til landets geologi og la fram resultatet av sine undersøkelser.

Theodor Kjærulf ble hedret med æresdiplom og medaljer og han var blant annet æresdoktor ved universitetet i Breslau.

Men denne energiske og praktiske vitenskapsmann var samtidig en skjønnånd. Han skrev endel dikt som broren Halvdan Kjerulf satte musikk til. Og hans skisser og stemninger, skrevet for det meste på reiser han foretok for å utforske landets geologiske historie og dets naturherligheter, er fylt med følsom naturlyrikk. I 1871 ga han ut 29 «Psalmer». Han var også formann i Christiania Kunstforening, en rekke år.

Kilde: Teknikk og Samfunn 1852 - 1952 Kåre Fasting